क्रतुषु क्रियावान्" (पुरीमधुमद्धङ्गः) संयोजने च "तप्ते पयसि दध्यानयति सा वैश्वदेव्यामिक्षा भवति"श्रुतिः

अभि+आ+आभिमुख्येन नयने "दधिमधुसर्पिरातपवन्तो आपो ऽभ्यानीय" ऐत० ब्रा०

परि+आ+परित आनयने । "पाञ्चालराजं द्रुपदं गृहीत्वा रणमूर्द्धनि । पर्य्यानयत भद्रं वः सा स्यात् परमदक्षिणा"भा० आ० १३८ अ० ।

प्रति+आ+प्रतिकूलतया आनयने गतस्य पुनराननयने"प्रत्यानेष्यति शत्रुभ्यो वन्दीमिव जयश्रियम्" कुमा०

उद्+ऊर्द्ध नयने "किं स्विदादित्यमुन्नयति" भा० व० १७२ अ० । "रेतोधाः पुत्र उन्नयति नरदेव ! यमक्षयात्" भा० आ० ७४ अ० । उद्गमने जिज्ञासदर्शनेनानुमाने च "नोचासन्नमुदनयः पराहजम्" ऋ० २।११।१२। उत्सङ्गने उत्क्षेपे आत्म० । "दण्डमुन्नयते उत्क्षिपतीत्यर्थः" सि० कौ० ।

उप+उपस्थापने "उपनिन्युर्महाभागं दुहितृत्वेन लाङ्गलीम्" हरिवं० १४२१।"मङ्गलया सेनया राजा दमयन्तीमुपानयत्" भा० व० २०६२ श्लो० । द्विजातीनामसाधारणे संस्कारभेदे आत्म० । आचार्य्यः शिष्यमुपनयते । "गर्भाष्टमेऽष्टमे वाऽब्दे ब्राह्मणस्योपनायनम्" "उपनीय ददद् वेदानाचार्य्यः स उदाहृतः" मनुः । "आचार्य्य उपनयमानो ब्रह्मचारिणम्" अथ० ११।५।३ "तथेति तं होपनिन्ये" शत० ब्रा० ११।५।३।१२। "समिधमाहर उप त्वा नेष्ये" छा० उ० । स च संस्कारः वेदाध्ययनप्रयोजकः । तस्य परगामिफलकत्वात् परब्रह्मपदे प्राप्ते सम्मानोत्सङ्गनाचार्य्यकरणेत्यादिना पा० तङ् विहितः । "न हि उपनयनमात्रेणाचार्य्यत्वं किन्तु तत्पूर्वकाध्यापनेन "उपनीय ददद् वेदान् आचार्य्यः स उदाहृतः इति स्मृतेः" इत्याशयेन उपनयनपूर्वकेनाध्यापनेन हि उपनेतरि आचार्य्यत्वं क्रियते इति"सि०कौ० उक्तम् ।"यस्य प्रपितामहादेर्नोपनीयते उपनयनम्"आपस्तम्बः भृतिदानेन समीपप्रापणे आत्म० । "कर्म्मकरानुपनयते भृतिदानेन स्वसमीपं प्रापयतीत्यर्थः" सि० कौ० ।

नि+उत्सर्जने । "उदकं निनयेच्छेषं मनैः पिण्डान्निनेत् पुनः" मनुः । "निनयेत् उत्सृजेत्" कुल्लू० । "ओषधिभ्यो दृष्टिं निनयति" तैत्ति० २।४।९२१। नितरां नयने च "पूर्वपात्रमन्तर्वेदि निनयति" तैत्ति० १।७।५।२ "दासी कुम्भं बहिर्ग्रामान्निनयेयुः स्वबान्धवाः । पतितस्य बहिः कुर्य्युः सर्वकार्य्येषु चैव तम्" "चरितव्रत आयाते निनयेरन्नवं घटम्" याज्ञ० ।

निर्+निश्चये अवधारणे तदभावाप्रकारकत्वे सति तत्प्रकारके ज्ञानभेदे । "देवःपतिर्विदुषि ! नैषधराजगत्वा निर्णीयते न किम्,न म्रियते भवत्या"नैष० "पुराहृतक्रतोद्वारैः कथं निर्णीयते परः" हितो० ।

परा+पुनरानयने गतस्य पुनः स्वस्थानप्रापणे "पुनः क्षत्रां क्षयाद्गते हस्तगृहीत्र पराणय" अथ० ५।१४।४ ।

परि+परितो नयने "तेषां दत्तं परिणयेत् सम्यग्ब्राह्मणेषु तद्वदैः" मनुः । प्रदक्षिणीकरणे "तौ दम्पतीः त्रिः परिणीय वह्निम्"कुमा०। "अग्निहूतां यश्च ते पाणिमग्निं पर्य्यणयं च यत्" रामा० अयो० ४२ अ० । विवाहरूप संस्कारभेदे च "वरयित्वा यथान्यायं मन्त्रवत् परिणीय च" भा० आ० ६१२४ श्लो० । "सर्वाः परिणयेत् विप्रः" स्मृतिः "परिणेष्यति पार्वतीं यदा" कुमा० ।

वि+क्षेपे उपसम्पत्तौ प्रवेशने विधाने च "प्रणीतः संस्कृताग्नौ वा यज्ञपात्रान्तरे स्त्रियाम् । त्रिषु त्रिप्रोपसम्पन्नविहितेषु प्रवेशिते" मेदि० । तत्र क्षेपे "तेन सम्यक् प्रणीतानि शरजालानि भागशः"भा०भी०८७अ०। विधाने "प्रणीय दारिद्र्यदरिद्रतां नृपः" नैष० । "सुकन्दं सच्चिदानन्दं प्रणिपत्य प्रणीयते" सुग्ध० "स एव "धर्मो मनुना प्रणीतः" रघुः "यदि न प्रणयेद्दण्डं राजा दण्ड्येष्वतन्द्रितः" मनुः ।

अग्निसंस्कारभेदे । "अग्निप्रणयनं कृत्वा" स्मृतिः । अग्न्याधेय शब्दे "दग्धम्" महाध्वरे वह्निरभिप्रणीतः"भट्टिः। उपसम्पत्तिः स्नेहभेदः । प्रणयः । प्रणयिजनः ।"प्रणयस्व यथाभद्रं राजन् । किं कारयामि ते"भा०व०२१६ श्लो०। "सङ्गमे च विनाशान्ते मरणान्ते च जीविते । "संयोगे च वियोगान्ते को नु विप्रणयेन् मनः" भा० शा० १८९। श्लो० "भक्तिप्रीतिप्रणयसहितं मानदम्माद्युपेतम्"उद्भ०टू०

प्रति+पुनः प्रापणे यतो गतिस्तत्रैव पुनर्नयने ।

"प्रतिनेतुमयोध्याम्" रामा० २।९० अ० । "तेभ्यः एनान् प्रतिनयामि ब्रह्मा" अ० ८।८।१० "भद्रं न सर्वमेतद्वित्तं गृहं प्रतिनेतुं युज्यते" पञ्चत० ।

वि+अपसारणे "अहं हि ते विनेष्यामि युद्धश्रद्धामितःपरम्" भा० उ० २४७५ श्लो० । भारमेनं विनेष्यामि पाण्डवानां महात्मनाम्" भा० भी० ५० अ० । शिक्षाविशेषे "विनितैस्तु व्रजेच्छिष्यमाप्तगैः" "नाविनितैर्व्रजेद्युर्वैः"